

lovgivnings historie. Derefter omtales »vad økonomi är«, hvorved der i dispositionen er banet vej for en placering af økonomisk historie som *et led* i al anden historieskrivning, idet forf. som bekendt tager afstand fra en materialistisk historieopfattelse og stærkt betoner vekselvirkningen mellem økonomiske og ikke-økonomiske faktorer i historiens gang.

Om man med held kan operere med en sondring mellem økonomiske og ikke-økonomiske faktorer i udviklingen, får stå hen. For anm. forekommer det noget summarisk, på grundlag af en sådan sondring, at udvælge perioder, hvis udvikling til forskel fra andre perioders især er bestemt af økonomiske faktorer og derfor primære arbejdsmarker for økonomisk historieforskning. H. peger her på 18- og 1900 tallets historie som en særlig vigtig arbejdsmark. Men beror det ikke snarere på, at vi véd så meget om netop denne periodes økonomiske indhold til forskel fra tidligere perioder, for hvilke det i første række er politiske begivenheder og strømninger, vi har kendskab til?

I spørgsmålet om den økonomiske histories plads som en selvstændig disciplin eller blot som et led i den historiske skærer H. igennem »utan tvekan« og tildeler den »två fassader, av vilka den ene vetter emot historien och den andra emot ekonomien« (ligesom kirkehistoriens sammenhæng med teologien og retshistoriens med juraen). Opgaven ligger såvel i anvendelsen af de metoder, hvormed teorien klarlægger nutidens økonomiske sammenhænge, på et historisk forløb som i at klargøre de historiske forudsætninger for de økonomiske kræfters spil.

Dette er vel også det nærmeste man kan nå til. Læsere med økonomisk indsigt kunne dog måske nok have ønsket en lidt mere dybtgående diskussion af teoriens forhold til historien. Dels fordi H.s omtale af økonomisk teori som spørgsmålet om økonomisering med knappe goder synes at tiltrænge et supplement, når teorien har anerkendt den historiske virkelighed, at der til tider ikke økonomiseres og påtaget sig at levere redskaber til analyse af disse situationer. Men især fordi den del af teorien, der stiller sig samme mål, som H. tildeler økonomisk historie, — at forklare økonomiske forandringer — kun behandles ret ufuldstændigt.

Bortset fra denne måske ret traditionelle behandling af teorien, som må ses i forbindelse med skriftets primære formål, er det imidlertid forbavsende, hvor mange sider af problemkredsen, forf. når at strejfe, samtidig med, at der også er blevet plads til en omtale af placeringen af økonomisk historie i skoleundervisningen.

Let læst som skriftet er, bl. a. fordi anvendelsen af en lang række eksempler konkretiserer tankegangene, kan det derfor varmt anbefales både som en førstehandsorientering og som hjælp til at klargøre tanker, man i forvejen måtte have gjort sig om emnet.

P. E. Milhøj.

Maurice Dobb: Soviet Economic Development since 1917. Routledge & Kegan Paul, Ltd. London 1949 (second impression) 474 s. Pris: 18 sh.

Denne bog falder i 3 dele. I. del indleder med at fastslå betydningen for den økonomiske viden af, at der fremlægges en redegørelse for den økonomiske udvikling i Rusland. Denne indledning bliver næsten i 1. kapitel uddybet til en vurdering af hele udviklingen. I to følgende kapitler gives der en skildring af det økonomiske samfund, som bolsjevikkerne overtog. II del af bogen er en omhyggelig redegørelse for Ruslands økonomiske historie under krigskommunismen, Nepperioden og de forskellige femårsplaner. III del uddyber den historiske fremstilling ved kapitler om plansystemet, det finansielle system, industriens lokalisering, fagforeningsforhold, lønninger og arbejdsbetingelser.

For den, der har arbejdet sig gennem Baykovs standardværk om samme emne, er der næppe meget nyt at hente fra Dobbs II og III del; men Dobb er lettere at læse end Baykov. Derimod har det indledende vurderende afsnit fuldt ud nyhedens interesse. Dobb gør opmærksom på, at den traditionelle (angelsaksiske) ligevægtsøkonomi må omformes væsentligt, når man skal tage stilling til en virkeligheds dynamik, som den russiske udvikling. De mange muligheder, som ligevægtsøkonomien arbejder med, bliver i den virkelige verden begrænset til få. Der kan ikke uden videre vælges mellem fremstilling af produktionsmidler og konsumartikler. Den

lovgivnings historie. Derefter omtales »vad økonomi är«, hvorved der i dispositionen er banet vej for en placering af økonomisk historie som *et led* i al anden historieskrivning, idet forf. som bekendt tager afstand fra en materialistisk historieopfattelse og stærkt betoner vekselvirkningen mellem økonomiske og ikke-økonomiske faktorer i historiens gang.

Om man med held kan operere med en sondring mellem økonomiske og ikke-økonomiske faktorer i udviklingen, får stå hen. For anm. forekommer det noget summarisk, på grundlag af en sådan sondring, at udvælge perioder, hvis udvikling til forskel fra andre perioders især er bestemt af økonomiske faktorer og derfor primære arbejdsmarker for økonomisk historieforskning. H. peger her på 18- og 1900 tallets historie som en særlig vigtig arbejdsmark. Men beror det ikke snarere på, at vi véd så meget om netop denne periodes økonomiske indhold til forskel fra tidligere perioder, for hvilke det i første række er politiske begivenheder og strømninger, vi har kendskab til?

I spørgsmålet om den økonomiske histories plads som en selvstændig disciplin eller blot som et led i den historiske skærer H. igennem »utan tvekan« og tildeler den »två fassader, av vilka den ene vetter emot historien och den andra emot ekonomien« (ligesom kirkehistoriens sammenhæng med teologien og retshistoriens med juraen). Opgaven ligger såvel i anvendelsen af de metoder, hvormed teorien klarlægger nutidens økonomiske sammenhænge, på et historisk forløb som i at klargøre de historiske forudsætninger for de økonomiske kræfters spil.

Dette er vel også det nærmeste man kan nå til. Læsere med økonomisk indsigt kunne dog måske nok have ønsket en lidt mere dybtgående diskussion af teoriens forhold til historien. Dels fordi H.s omtale af økonomisk teori som spørgsmålet om økonomisering med knappe goder synes at tiltrænge et supplement, når teorien har anerkendt den historiske virkelighed, at der til tider ikke økonomiseres og påtaget sig at levere redskaber til analyse af disse situationer. Men især fordi den del af teorien, der stiller sig samme mål, som H. tildeler økonomisk historie, — at forklare økonomiske forandringer — kun behandles ret ufuldstændigt.

Bortset fra denne måske ret traditionelle behandling af teorien, som må ses i forbindelse med skriftets primære formål, er det imidlertid forbavsende, hvor mange sider af problemkredsen, forf. når at strejfe, samtidig med, at der også er blevet plads til en omtale af placeringen af økonomisk historie i skoleundervisningen.

Let læst som skriftet er, bl. a. fordi anvendelsen af en lang række eksempler konkretiserer tankegangene, kan det derfor varmt anbefales både som en førstehandsorientering og som hjælp til at klargøre tanker, man i forvejen måtte have gjort sig om emnet.

P. E. Milhøj.

Maurice Dobb: Soviet Economic Development since 1917. Routledge & Kegan Paul, Ltd. London 1949 (second impression) 474 s. Pris: 18 sh.

Denne bog falder i 3 dele. I. del indleder med at fastslå betydningen for den økonomiske viden af, at der fremlægges en redegørelse for den økonomiske udvikling i Rusland. Denne indledning bliver næsten i 1. kapitel uddybet til en vurdering af hele udviklingen. I to følgende kapitler gives der en skildring af det økonomiske samfund, som bolsjevikkerne overtog. II del af bogen er en omhyggelig redegørelse for Ruslands økonomiske historie under krigskommunismen, Nepperioden og de forskellige femårsplaner. III del uddyber den historiske fremstilling ved kapitler om plansystemet, det finansielle system, industriens lokalisering, fagforeningsforhold, lønninger og arbejdsbetingelser.

For den, der har arbejdet sig gennem Baykovs standardværk om samme emne, er der næppe meget nyt at hente fra Dobbs II og III del; men Dobb er lettere at læse end Baykov. Derimod har det indledende vurderende afsnit fuldt ud nyhedens interesse. Dobb gør opmærksom på, at den traditionelle (angelsaksiske) ligevægtsøkonomi må omformes væsentligt, når man skal tage stilling til en virkeligheds dynamik, som den russiske udvikling. De mange muligheder, som ligevægtsøkonomien arbejder med, bliver i den virkelige verden begrænset til få. Der kan ikke uden videre vælges mellem fremstilling af produktionsmidler og konsumartikler. Den

lave levestandard i Rusland før krigen var bl. a. et resultat af dårlige transportmidler. Transportmidlernes udbygning var nødvendig for en højere levestandard, men uden hjælp udefra krævede det en betydelig sværindustri. En sådan udvikling kunne kun fremmes under et plansystem, idet den meget lave levestandard, der oprindeligt var i Rusland, betød et stort latent behov for konsumvarer, der under et liberalt system ville have udelukket de store investeringer i sværindustrien. Samtidig gør Dobb opmærksom på, at femårsplanerne samtidig med investeringsprogrammerne regnede med en stadig forbedring af konsumtionen. Over for vesteuropæiske tvivlere på dette punkt henviser Dobb til den betydelige arbejdskraftreserve, som var til stede i det russiske landbrug. Forøgelsen af landbrugets produktivitet er den allervæsentligste faktor i den industrialisering og levestandardforbedring, som har fundet sted under de russiske femårsplaner.

Investeringsforøgelsen og vandringen til byerne, der er sammenknyttede led i industrialiseringsprocessen, må efter Dobb betyde stigende pengeindkomster. De stigende pengeindkomster medfører igen høje priser på forbrugsvarerne og en voksende margin mellem forbrugerpris og omkostninger, som netop — i form af omsætningsafgifter — bruges til at finansiere investeringerne.

I denne forklaring på udviklingens sammenhæng kan man følge Dobb, og de følgende dele om den økonomiske historie bekræfter også, at dette er hovedtrækkene; men en vigtig side af problemet er jo, hvordan denne udvikling har kunnet sætte sig igennem over den menneskelige faktor og med et sådant resultat, at industrialiseringen i Rusland har udviklet sig med en sådan fart, at det i en generations levetid på trods af to krige næsten har været muligt at indhente Vesteuropa, som man ved første verdenskrigs begyndelse lå mere end 3 generationer bag efter. Dette er efter Dobb planøkonomiens resultater, og han begrundet disse resultater med forskellige forklaringer, hvoraf nogle er acceptable som betydningsfulde, andre meget vanskelige at finde særlig væsentlige. Den til systemet knyttede omformning af fagforeningerne, det differentierede lønsystem og stakhanovbevægelsen hører til de acceptable.

Det samme gælder finansieringens fordeling fra de centrale planmyndigheder ud til de enkelte lokale områder. Derimod har man vanskeligere ved at blive overbevist om, at den sovjetrussiske kapitalopfattelse, hvorefter kapitalapparatet er en social arv, som skal afleveres forbedret til næste generation, kan betyde så meget for kapitalapparatets opbygning som den kapitalistiske ejendomsret. Ligeledes stiller man sig tvivlende over for, hvor meget der faktisk er opnået ved opdragelse til samarbejde. Her kommer man til et spørgsmål, som ikke kan klares uden redogørelse for det politiske system, partipolitik og udrensingsmanøvrerne; men herom er der meget lidt i Dobbs bog.

Det er allerede fremgået, at Dobb er udpræget positiv i sin stillingtagen over for udviklingen i Sovjet. Det burde ikke afholde folk med en helt anden indstilling fra at give sig i kast med bogen. Selv om den er velvillig, er der ikke tale om propaganda, og den fremlægger en række kendsgerninger om udviklingen i Rusland, som bør kendes blandt økonomer og fortjente udbredelse langt ud over deres kreds.

Niels Banke.

Erik Dahmén: Svensk Industriell Företagarverksamhet. Kausalanalys av den industriella utvecklingen 1919—1939. Industriens Utredningsinstitut. Stockholm 1950. Band I og II. 399 + 295 sider. Pris: 28 sv. kr.

I dette omfattende værk, hvor 1ste bind indeholder beskrivelsen og analysen og 2det bind det statistiske materiale samt redogørelse for dets fremskaffelse og behandling, har forfatteren beskrevet den svenske industris udvikling i mellemkrigsårene.

I det foreliggende arbejde gives en historisk og statistisk skildring af svensk industri. Bogens vægt er midlertid ikke lagt på den historiske skildring, men derimod på analysen af omdannelsesprocessen i svensk industri. Dahmén's arbejds metode er at indordne de historiske undersøgelser i et analyseskema bygget på »explicita teoretiska frågeställningar» og hans tanke er i virkeligheden at sammenkæde konjunkturforskningen og historiskskrivningen. Der er dog i denne henseende mere tale om et perspektiv end om et egentligt mål for undersøgelsen.